

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Живко Димитров Жеков
МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов“, гр. Варна

на дисертационен труд на тема:

„НАРУШЕНИЯ В ЧЕТЕНЕТО ПРИ УЧЕНИЦИ С ЛЕКА УМСТВЕНА ИЗОСТАНАЛОСТ“

за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“**
в област на висше образование 1. Педагогически науки,
професионално направление 1.2. Педагогика – научна специалност
„Специална педагогика“

Докторант: Томаи-Мария Андреопулу

Научен ръководител: проф. дпсн Нели Василева

1. Обща характеристика на труда

Представеният за защита дисертационен труд е сравнително проучване на уменията за четене (декодиране, плавност, морфосинтаксис и разбиране) при ученици от 2 и 3 клас на масово училище с лека степен на умствена изостаналост и с типично развитие.

В структурно и съдържателно отношение дисертационният труд отговаря на всички изисквания за подобен род научни разработки. Общият му обем от 171 страници включва резюме, въведение, оперативни единици, две части с по три глави, изводи, приноси, ограничения на изследването, препоръки, литература от 180 заглавия на латиница и приложения.

Разработката е онагледена с 18 таблици и 20 фигури. Във връзка с процедурата Томаи-Мария Андреопулу е представила всички документи, изискуеми от ЗРАСРБ и правилника за неговото прилагане. Приложеният списък на научните публикации по темата включва 8 на брой публикации на английски език, две от които в съавторство с научния ръководител.

2. Актуалност на дисертационната разработка

Формирането на уменията за четене при децата с лека умствена изостаналост е предизвикателство пред педагогическите специалисти в

условията на приобщаващо образование. Как учениците се справят с овладяването на четенето, как протича този процес, каква е неговата динамика и не на последно място как да бъдат оценени и интерпретирани процесите, свързани с декодиране, плавност, морфосинтаксис и разбиране при четене.

Дългата история на изучаване на проблема не е основание да твърдим, че са разкрити всички трудности пред които са поставени учениците с лека умствена изостаналост при овладяване на четенето. Хетерогенният характер на групата, обусловен от различни етиологични фактори и форми на нарушение, води до сложна комбинация от вербални и невербални симптоми, което прави работата с тези ученици още по-трудна.

Представеният научен труд е един от малкото в тази посока и в него авторката прави успешен опит за задълбочен анализ на процеса на четене и неговите специфики при учениците с лека умствена изостаналост.

3. Съдържателни аспекти и приноси на дисертационния труд

Запознаването с труда оставя впечатление за компетентно замислена и много добре реализирана научна разработка. В него докторантката представя задълбочен анализ на механизмите и процесите на четенето, с акцент върху спецификите на овладяването му при ученици с умствена изостаналост.

Първата част на труда, посветена на теоретичен преглед на разглеждания проблем, включва следните основни параграфи: Теоретични и диагностични проблеми на състоянието „умствена изостаналост“; Особенности на езиковото функциониране при ученици с умствена изостаналост; Специалното образование на ученици с леки психични нарушения в Република Гърция.

Правят впечатление добрия научен стил на изложение на материала и уменията на Томай-Мария Андреопулу да коментира и обобщава голям брой литературни източници. Литературният преглед показва недостатъчна разработеност в теоретичен и емпиричен план на проблема за овладяване на четенето при деца с лека умствена изостаналост.

Втората част на дисертацията, посветена на дизайна на изследването, представя ясно неговата цел, хипотези (общо 3), методическа рамка и участниците в изследването. Подробно са описани инструментите за събиране и обработка на данните, процедурата за прилагане на теста и диагностичната насоченост на пробите в него.

Целта на дисертационното изследване е сравнителен анализ на различни компоненти на четивния навик (операционални и съдържателни) при ученици с лека умствена изостаналост и ученици с типично развитие от втори и трети клас на масовото училище.

За реализирането ѝ е приложен „Тест за четене – Тест А“, стандартизиран за гръцката ученическа популация и оценяващ уменията за четене на учениците от началните класове на масовото училище (Panteliadou & Antoniou, 2007). Структурно-съдържателните характеристики на теста обхващат четири основни параметри на четенето: декодиране на думи, плавно четене, използване на правилата на морфологията и синтаксиса, разбиране на текст. Подробно разписаните задачи във всеки от тях позволяват обективно сравнение на резултати на двете групи ученици.

Обект на изследването са общо 80 ученици от втори и трети клас на гръцки масови училища. Учениците са равномерно разпределени в две групи по възрастов и диагностичен признак, съответно: 40 ученици от втори клас, от които 20 с лека умствена изостаналост и 20 с типично развитие; 40 ученици от трети клас, от които 20 с лека степен на умствена изостаналост и 20 с типично развитие. Средната възраст на децата с умствена изостаналост е съответно: 7-8 години във втори клас, с изключение на четири деца на 9 год. и 8-9 години в трети клас, с изключение на пет деца на 10 години.

Дизайнът на емпиричното изследване е подробно и ясно представен. Обработката и количественият анализ на данните от изследването са извършени с помощта на статистически софтуерен пакет IBM SPSS Statistic, версия 20. За анализ на демографските данни е приложен дескриптивен статистически анализ, резултатите от който са представени чрез фигури. Целта на описателната статистика е събирането, организирането и обобщеното представяне на данни в лесен за разбиране формат (Chalikias et al., 2015).

Пета глава от дисертацията е посветена на анализ на собствените данни от изследването, чиято интерпретация е осъществена по отделните скали на използваните методи. Характеристиките на извадката са представени чрез теста за изследване на връзка между две номинални променливи (хи-квадрат), който показва равномерно разпределение и сходство по полов признак на двете извадки от изследвани ученици. Представена е описателната статистика на цялата извадка за изследваните променливи. Използвайки теста на Shapiro Wilk са представени резултатите от теста за

нормалност за променливите на мащаба на изследването. Сравнени са отделните променливи между учениците с типично развитие и учениците с лека умствена изостаналост по параметрите: Четене – декодиране; Плавност на четене; Морфосинтактично ниво на четене; Четене с разбиране.

Нагледно са представени резултатите по теста за рангова корелация на Spearman между променливите в групата на учениците с типично развитие, където във всички случаи се наблюдават статистически значими положителни корелации, с изключение на връзката между декодиране и разбиране, която не е значима. Това се допълва от литературни данни по проблемите на четенето, които говорят за липса на пряка връзка между техническата и съдържателната страна на четенето. Резултатите отприложения t-тест на Стюдънт за сравнение на средни стойности на независими променливи показват наличие на значими разлики между учениците от втори и трети клас по 3 от променливите величини.

Представената в шеста глава „Дискусия“ е посветена на подробен качествена интерпретация на статистическите данни от проведеното изследване. Анализът се концентрира около четири изследователски въпроса, на които докторантката се опитва да отговори както от позиция на статистически анализ на събраните данни, така и чрез съотнасянето им с литературни други на научни изследвания по проблемите на четенето при ученици с леки интелектуални нарушения.

Получените резултати и анализът на данните потвърждават и трите работни хипотези на изследването. Доказва се предположението, че децата с типично развитие от втори и трети клас показват значително по-добри резултати по всичките четири параметри за оценка на четенето - декодиране, плавност, морфология-синтаксис и разбиране, от учениците с лека степен на умствена изостаналост.

Приемам направените изводи въпреки факта, че някои от тях са определено предсказуеми. Като най-съществени бих определил изводи 6 и 7, които визират основните разлики в четивните уменията между двете групи ученици, а именно: при учениците с типично развитие няма пряка зависимост между декодирането на текста и разбирането при четене, докато при тези с умствена изостаналост разбирането зависи пряко от уменията за декодиране.

Частично приемам и формулираните в дисертационния труд приноси с теоретична и практико-приложна насоченост.

Представените публикации - общо 8, от които 6 самостоятелни и 2 в съавторство с научния ръководител, са в контекста на дисертацията.

Авторефератът (в обем от 62 стр.) отговаря на изискванията за обобщено и изчерпателно представяне на труда.

Към докторантката имам следните въпроси:

1. Как и по какъв критерии беше определена и подбрана контролната група ученици?

2. На какво се дължат резултатите – извод 8, че по показателя за плавност на четене учениците във втори клас показват по-добри резултати от учениците в трети клас?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

По своята актуалност и научно изпълнение дисертационният труд на Томаи-Мария Андреопулу отговаря на всички условия и изисквания за присъждане на образователната и научната степен „доктор” по Закона за развитие на академичния състав в Република България, ППЗРАС и Правилника за развитие на академичния състав на Софийски университет „Св. Кл. Охридски“.

Като изразявам положителното си отношение към теоретичната и диагностично-приложната стойност на труда и на цялостната положителна оценка за извършеното дисертационно изследване, предлагам на уважаемото Научното жури да даде положителен вот и да присъди на Томаи-Мария Андреопулу образователната и научна степен „ДОКТОР” в професионално направление 1. 2. Педагогика - Специална педагогика.

гр. Варна
17.04.2024 г.

доц. д-р Живко Жеков: